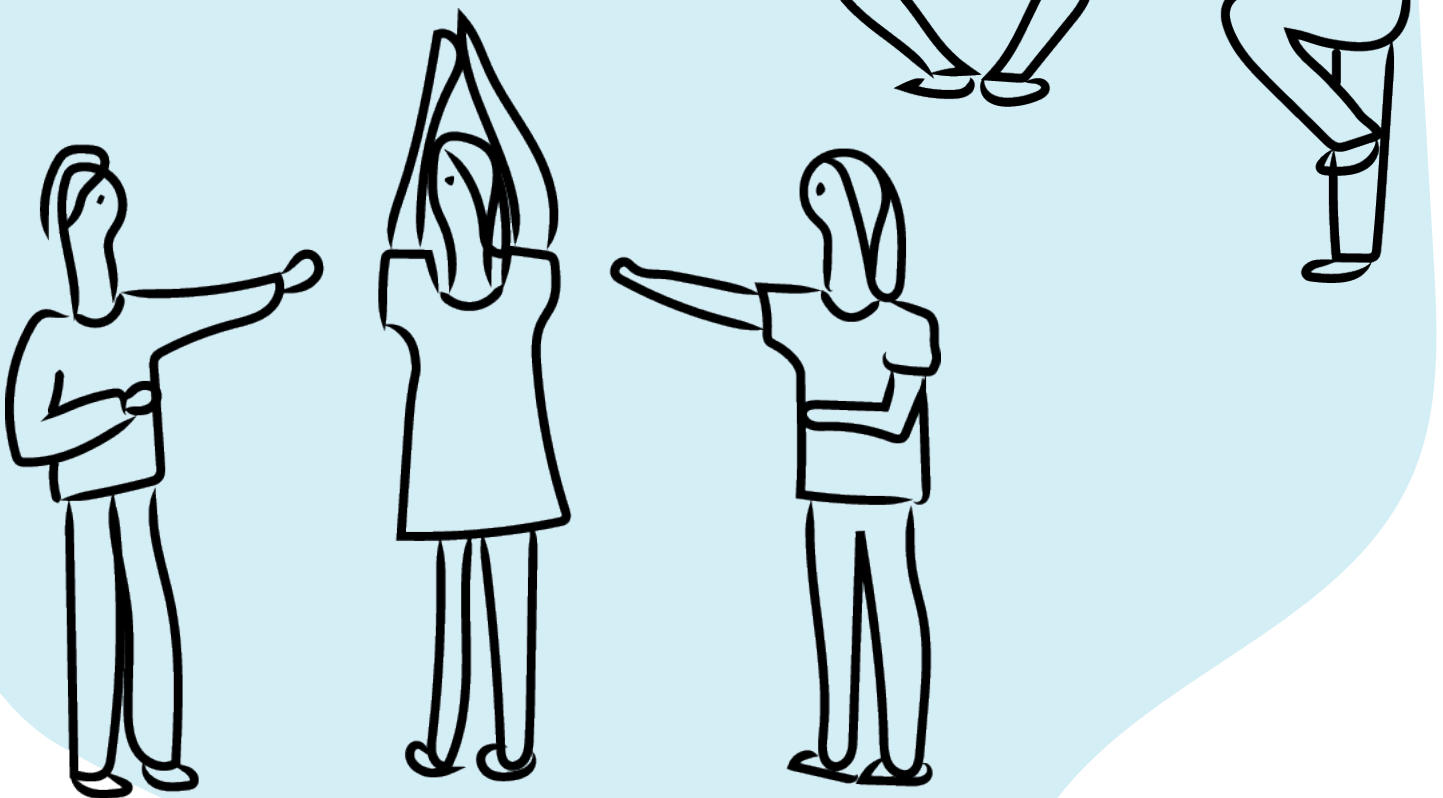

Drama som læringsform i grunnskolen

2020
Malin Kathrine Vik

Et ressurshefte i fire deler

1. Hva er drama
2. Skjema for planlegging av dramaforløp
3. Eksempler på dramaforløp
4. Pedagogiske strategier: leker, øvelser og konvensjoner

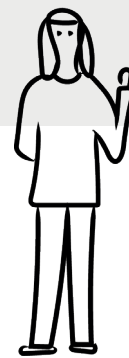
NB! MERK:

Dette er et leseutdrag av ressursheftet.

For mer informasjon om heftet, spørsmål og/eller fullstendig versjon av heftet, send en mail til Malin Kathrine Vik; kathrine_malin@hotmail.com

Innholdsfortegnelse

Innledning	4
Hvordan bruke ressursheftet	5
1 Hva er drama?	6
1.1 Grunnelementene i den dramatiske fiksjonen	6
1.2 Dramatiske virkemidler	7
1.3 Dramaturgiske valg	8
1.4 Formål og mål	9
2 Planlegging og strukturering av undervisning	11
2.1 Alternativ 1	11
2.2 Alternativ 2	14
2.3 Hvordan planlegge for de tre tverrfaglige temaene	20
2.4 Skjemaer	23
2.5 Fra en lærer til en annen	24
3 Eksempler på forløp	26
3.1 Dramaforløpet <i>Oppdrag FNs bærekraftsmål</i>	26
3.2 Dramaforløpet <i>Sirkus Filijokuskadabraabrahokus</i>	30
3.3 Dramaforløpet <i>Venner</i>	33
3.4 Dramaforløpet <i>Asbjørnsen og Moe: Kjerringa mot strømmen</i>	37
3.5 Den kulturelle skolesekken (DKS): <i>Versailles</i>	44
4 Pedagogiske strategier: leker, øvelser og konvensjoner	62
4.1 Pedagogiske strategier	62
4.2 Ideer til strategier knyttet til de tverrfaglige temaene	67
4.3 Digitale ferdigheter + Drama	68
4.4 Øvelser og leker	69
4.5 Forslag til musikk i dramaarbeid	85
4.6 Anbefalt litteratur	87
Bibliografi	88
Vedlegg	89
Digitale ressurser i Koronaens tid	89
Skjema til utfylling/utskrift	94
Min egen ressursbank	96

Innledning

Kjære lærer!

Dette ressursheftet er laget for å møte behovet for metodisk veiledning i drama i grunnskolen. Heftet tar utgangspunkt i og bygger videre på Veiledning til Mønsterplan for grunnskolen 1987- Drama, men er tilpasset samtiden og Fagfornyelsen som trer i kraft høsten 2020.

Drama kan være aktuelt i forbindelse med den enkelte skoles utviklingsarbeid, praktisk, sosialt og kulturelt arbeid og i tverrfaglig undervisning. Dette ressursheftet tar høyde for nettopp dette, og har i tillegg et særlig fokus på de nye tverrfaglige temaene som trer i kraft med Fagfornyelsen. Disse er «folkehelse og livsmestring», «demokrati og medborgerskap» og bærekraftig utvikling».

I ressursheftet er det lagt vekt på drama som læringsform i klasserommet, eksemplifisert gjennom 5 praktiske undervisningsplaner, med teoretisk og didaktisk bakgrunnsstoff. I heftet finner du i tillegg et eget kapittel om planlegging av dramaundervisning med tilhørende skjemaer som verktøy i planleggingen. Helt bakerst i heftet finner du et ekstra kapittel om ulike pedagogiske strategier for bruk i undervisningen. Her finner du alt fra små leker og øvelser til større dramakonvensjoner.

Heftet skal tjene som grunnlag for gjennomtenkning av hvilke momenter som må tas med i planlegging og gjennomføring av undervisning. Eksemplene på dramaforløp i heftet kan enten brukes slik de står, eller brukes som modeller for egne opplegg.

Heftet er utarbeidet som en del av Malin Kathrine Viks masteroppgave i Estetiske fag, fordypning drama- og teaterkommunikasjon ved OsloMet, men baseres på et godt og gjennomført arbeid gjort av Roger Avenstrup, Kari Mjaaland Heggstad og Stig Eriksson i Veiledning til Mønsterplan for grunnskolen 1987- *Drama*.

Disse har i tillegg fått gode bidrag og nyttige råd og ideer fra Åse Løvseth Glad, Torunn Kjølner, Janek Szatkowski, Harry Bekkevold, Gavin Bolton, Elisabeth Ibsen, Tove Ilsaas, Claus Jantzen, Knut Jevnaker, Hanne Knutsen, Siren Korseth Nilsen, Cecily O'Neill, Ingrid Otterbu og Aud Berggraf Sæbø.

Uten dyktige fagfolk og pionérer, hadde ikke fagfeltet hatt det gode og brede forskningsgrunnet som det har i dag.

Jeg vil takke Stig A. Eriksson og Aud Berggraf Sæbø for kjærlighet til faget, samtaler preget av gode og verdifulle refleksjoner, kritiske blikk og gode råd. En ekstra takk til Aud som bidrar med ett av dramaforløpene i heftet.

Jeg er takknemlig for at så mange har stått på barrikadene, kjempet, argumentert, forsket, overtalt, og skrevet bøker og veiledninger slik at også flere får muligheten til å ta arbeidet med videre, høste frukter av det som allerede har blitt gjort og så nye frø slik at enda flere får øyene opp for drama som læringsform i undervisningen. Tusen takk!

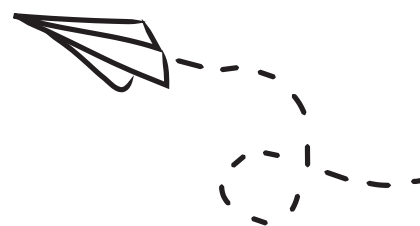
Hvordan bruke ressursheftet

Dette veiledningsheftet er laget for å nettopp veilede deg, og ikke som en fasit du trenger å etterstrebe. Her vil du finne en rekke pedagogiske strategier som kan være til hjelp for å planlegge og gjennomføre drama som læringsform i undervisningen. Bla gjennom heftet og se hva du og din klasse kan få bruk for, men ikke tenk at du trenger å gripe over alt med en gang.

For deg som er ny med drama som læringsform, anbefaler jeg at du bygger opp din kompetanse steg for steg. Her kan jeg særlig anbefale deg å ta en titt på kapittel 1.0 Hva er drama? for å lese om drama som fag og læringsform og 4.0 Pedagogiske strategier: leker, øvelser og konvensjoner. Her finner du pedagogiske strategier som du både kan bruke som enkeltstående aktiviteter, men også pedagogiske strategier som tydelig er knyttet opp mot Fagfornyelsen.

For deg som har mer erfaring med drama, kan jeg anbefale å kikke på kapitlene 2.0 Planlegging og strukturering av undervisningen og 3.0 Eksempler på forløp. I disse kapitlene får du verktøy som kan hjelpe deg med planleggingen av undervisningen i tillegg til inspirasjon i eksempler på ferdiglagde dramaforløp. Uansett kompetanse, vil jeg understreke viktigheten av at du selv tilpasser din undervisning til hva du og klassen trenger. Den viktigste grobunnen for drama som læringsform i undervisningen, er trygghet blant lærer og elever. Med dette som grunnlag kan klasserommet bli et sted som skaper både sosial, tematisk og estetisk læring. Læring for livet og for framtiden.

Jeg håper at du gjennom å bruke heftet får fylt ryggsekken din med inspirasjon og faglig påfyll slik at du igjen kan dele din kunnskap og fylle opp elevenes ryggsekker. Med drama som læringsform blir lek til læring, elevene får lære gjennom å oppleve og erfare og kun fantasien setter grenser for hva som er mulig!

DEL 1

1.0 Hva er drama?

I drama arbeider en med spill og strukturering av spill, noe som innebærer en aktiv identifisering med tenkte/imaginære figurer og/eller situasjoner. Det er en estetisk erkjennelsesform der følelser og intellekt er refleksjonsmidler, og der kropp og stemme er uttrykksmidler.

Den dramatiske fiksjonen bygges opp med hjelp av elevenes fantasi. I drama arbeider en med to «verden» på samme tid; den fiktive og den virkelige. Denne spesielle situasjonen brukes til å undersøke forhold mellom mennesker og forhold mellom mennesker og samfunn. En kan utforske muligheter og prøve ut løsninger- konkret, direkte, her og nå (Grunnskolerådet, 1988, s. 10-11).

Gjennom å bruke drama skjer en lærings- og bevisstgjøringsprosess som omfatter hele det menneskelige læringsregisteret: det fysiske, kognitive, affektive, estetiske og sosiale. Drama er en kollektiv arbeids- og uttrykksform (Grunnskolerådet, 1988, s. 10-11).

1.1 Grunnelementene i den dramatiske fiksjonen

De fire grunnelementene i den dramatiske fiksjonen er **figur**, **fabel**, **rom** og **tid**. Disse vil alltid være til stede og ha betydning for den dramatiske fiksjonen. Nedenfor vil du finne informasjon om de fire grunnelementene, hentet fra M87 og Aud Berggraf Sæbø (Grunnskolerådet, 1988, s. 10-11; Sæbø, 2016).

Figur

Figur handler om karakterene eller rollene i den dramatiske fiksjonen. Hvem handler spillet om, og hvilke rollefigurer skal de ulike deltakerne være i spillet? Figuren oppstår når klassen for eksempel er enige om at eleven Eli spiller rollen som dronningen, eleven Per er kongen og læreren spiller prinsessen.

Fabel

Fabel er fiksjonens grunnhistorie eller handlingsgangen i spillet. Fabelen i et dramaarbeid kan være kjent fra før av, eller den kan vokse fram underveis i arbeidet. Når en figur foretar en handling, må de andre i spillet forholde seg til dette: en reaksjon. Slik vil historien, fabelen, oppstå gjennom handling. For eksempel: «Om kongen lover prinsessen bort til den som får henne til å le, kommer dere til å prøve å vinne prinsessen?». Fabelen kan også være gitt på forhånd, som for eksempel knyttet til eventyret Bukkene bruse. «De tre bukkene bruse som måtte krysse broen med trollet under for å komme seg til seters og gjøre seg fete.»

Rom

Rom dreier seg om det konkrete, fysiske rommet. Klasserommet kan bli et fiktivt rom når alle er enige om å omdefinere det. Rommet kan omdefineres og forandres flere ganger i løpet av et forløp, alt etter hva behovet er. Rommet forvandler for eksempel ved at lærer sier: «Dette er kongens trone og her borte er prinsessens soveværelse. Hvor kan spisesalen være?».

skjønner forskjell på høyre og venstre, en mann som alltid mister barten, en sjørøver som ikke klarer å huske veien til skatten osv.

Rytme

Pulsen i spillet, i delene, delene i mellom og i helheten. Flyten og variasjonen i alle deler i spillet. Når man improviserer fram handlingen underveis, oppstår rytmen og variasjonene i forhold til det dramafaglige innholdet. Når du planlegger et dramaforløp, kan det være viktig å sørge for en god rytme, variasjon og framdrift i spillet. Samtidig må en være oppmerksom og lydhør i forhold til elevene. Ofte kan elevene være med på å skape rytmen i spillet automatisk. Rytme kan en for eksempel se ved at deler av spillet går raskere enn andre, at en episode går i «saktefilm» osv.

Overraskelse

Nært knyttet til humor, spenning og kontraster. En dramaaktivitet bør ikke være for forutsigbar, da kan det bli for kjedelig. Dersom en kjent tekst er utgangspunktet for dramaarbeidet, kan det være en utfordring å lage dramaforløpet slik at det engasjerer og eventuelt byr på noe nytt, uventet eller overraskende for elevene. Overraskelse kan både utløse latter, spenning og forundring, stemninger som alle kan være viktige for å gi elevene muligheter til å reflektere over spillets muligheter og innhold. En måte å løse dette på er å åpne teksten, altså å dikte videre innenfor tekstens rammer slik at elevene får nye og uventede impulser for arbeidet.

Ethvert dramaforløp vil inneholde dramatiske virkemidler, og det er i dynamikken mellom disse og grunnelementene at den dramatiske fiksjonen får liv. Både grunnelementene og virkemidlene vil imidlertid farges av de dramaturgiske valg som foretas.

1.3 Dramaturgiske valg

Å foreta dramaturgiske valg er i utgangspunkt lærerens oppgave, men dette kan etter hver også deles med elevene. Valgene vil i stor grad henge sammen med lærerens mål for dramaforløpet og en rekke overordnede vurderinger, basert på undervisnings- og dramasyn.

Dramaturgi handler om måten du som lærer bygger opp og strukturerer «teksten» og spillet på, slik at det engasjerer elevene til å ville delta aktivt i det faglige samspillet. Områder der slike valg er aktuelle kan for eksempel være: tolkning, fokus, vendepunkt, stil og dramaform. Også dette kapittelet vil støtte seg på M87 og Sæbøs tanker om dramaturgiske valg (Grunnskolerådet, 1988, s. 10-11; Sæbø, 2016).

Tolkning

Hvordan alt skal fremlegges/forstås, altså hvordan en forstår teksten på og måten man velger å spille historien på. Hva er det du vil ha fram, eller hvilke refleksjoner vil du åpne for? Hva kan være relevant for elevene ved teksten eller temaet du vil utforske og bearbeide? For eksempel: En kan velge å tolke at Emil i Lønneberget er en rampete gutt fordi han gjør så mange narrestreker. Man kan også bestemme hvilket perspektiv man ønsker å se 2. verdenskrig fra, fra tyskernes meninger om krigen eller fra nordmenns meninger om krigen. Eller man kan trekke slutninger som at middelaldermennesket har, tross avstand i tid, også visse fellestrekk med samtidens menneske. En kan se allmennmenneskelige trekk gjennom behovet for avkobling og fornøyer. Behovet for trygghet og fellesskap, angst for sykdom og død, tendens til

I tillegg opererer man med fire målkategorier i samtidens didaktiske litteratur: kunnskaps-, ferdighets-, holdnings- og prosessmål:

Kunnskapsmålene: forteller om hva elevene skal tilegne seg av kunnskap, forståelse og innsikt i forhold til lærestoffet.

Ferdighetsmålene: forteller om hvilke ferdigheter elevene skal utvikle og mestre.

Holdningsmålene: forteller om de interesser, følelser og holdninger en ønsker å utforske og utvikle.

Prosessmålene: forteller om arbeidsmåten og de opplevelser og erfaringer en ønsker at arbeidet skal gi (Grunnskolerådet, 1988, s. 85-86; Sæbø, 1998).

Figuren under viser til målområder for drama. Disse går naturligvis over i hverandre i praksis, og må derfor bare oppfattes som orienteringspunkter. (Grunnskolerådet, 1988 s. 85; Sæbø, 1998 s. 180).

Mål knyttet til:	Det estetiske	Det tematiske	Det sosiale/emosjonelle
Kunnskaper	Om uttrykksformer, dramaturgi og kunsttradisjon	Om det tematiske innholdet	Om seg selv og andre
Ferdigheter	I forhold til formspråk, samspill og virkemidler	Til handlingsvalg og konsekvenser	Til individ, gruppe og samfunn
Holdninger	Til drama, dans og teater	Til handlingsvalg og konsekvenser	Til individ, gruppe og samfunn
Prosess	Må gi mulighet for estetiske opplevelser og forståelse av kunstformen	Må gi mulighet for å utvikle evne til innlevelse og opplevelse	Må ta i bruk utforskende metoder, utfordre elevene individuelt, i grupper og felles

Med bakgrunn i disse målområdene, lister jeg opp forslag til aktuelle mål for dramaundervisningen:

- Å utvikle kommunikative dramatiske ferdigheter gjennom ekspressiv bruk av kropp og stemme
 - Å gi elevene allsidige erfaringer med ulike dramatiske uttrykksmåter
 - Å utvikle estetisk følsomhet og bevissthet ved bruk og vurdering av dramatisk formspråk
 - Å gi innsikt i dramatiske kulturtradisjoner, nasjonalt og globalt
 - Å utvikle evnen til å vurdere forholdet mellom drama og virkeligheten
 - Å utvikle den skapende fantasien og stimulere kreativ tenkning og handling
 - Å utvikle bevissthet og innsikt om seg selv og andre, individuelt og sosialt
 - Å gi trening i forhandling og samarbeid
- (Grunnskolerådet, 1988, s. 85-86).

Disse er basert på målområdene i Mønsterplan 87, men er fortsatt like relevante i dag.

DEL 2

2.0 Planlegging og strukturering av undervisning

Dette kapitlet beskriver hvordan en kan planlegge og strukturere undervisningen sin. Med inspirasjon fra M87, Howell og Heap (2013), Neelands (1990) og Sæbø (1998; 2016), har jeg samlet sammen og laget spørsmål til veiledning, fokusområder for planlegging og skjema læreren kan planlegge i.

Planlegging og strukturering av undervisningen kan gjøres på flere måter, og derfor presenterer jeg to ulike måter å gjøre dette på under, presentert som alternativ en, særlig knyttet til M87, og alternativ to, særlig knyttet til Howell og Heap (2013), Neelands (1990) og Sæbø (1998; 2016).

Planleggeren er rettet mot både dramaforløp og prosessdrama-forløp, og læreren kan med enkle grep tilpasse undervisningen til å passe seg selv og sin kompetanse. Målet med planleggeren er ikke at den skal være en fasit for hvordan et dramaforløp skal se ut, men heller en veiledning til hva en kan tenke på. Ønsker en lærer for eksempel ikke å gå i rolle selv, kan en tilpasse undervisningen så en slipper det.

2.1 Alternativ 1

Planlegging

Det vesentlige i planleggingen er:

- Å klargjøre målsettingen
- Å ta stilling til forutsetningene
- Å vurdere metode og tilretteleggelse
- Å ha nøye gjennomtenkt startpunkt
- Å være åpen for og forberedt på at arbeidet kan utvikle seg i ulike retninger (Grunnskolerådet, 1988 s. 87).

Derfor kan følgende spørsmål være nyttige utgangspunkt for lærerens planlegging:

Målsetting

Er målsettingen formulert konkret slik at retningen for arbeidet er tydelig? (Grunnskolerådet, 1988 s. 87).

- Hva er målet med arbeidet? Skriv så konkret som mulig. Eks. elevene skal ha lært hva vennskap er.

Forutsetninger

(Grunnskolerådet, 1988 s. 87-88).

- *Rammebetingelser:* Hvilken rom har du tilgang på, hvilke hjelpemidler kan du bruke, hvor mye tid har du til rådighet?
 - Det kan være fint å passe på at timen får en god oppbygning. Tenk innledning, midtdel og avslutning/refleksjonsdel. Hva mye tid trenger hver del?
- *Elevforutsetninger:* sosiale aspekter- hvordan er klassens sosiale klima? Er det noen spesielle hensyn som må tas i forhold til enkeltelever eller klassen som helhet?
- *Læringsaspekter:* hva kreves av elevene? Imøtekommer dette deres behov? Har de nødvendige læringsforutsetninger for å gå inn i dramaarbeidet? På hvilken måte bidrar undervisningen til deres læring?
- *Lærerforutsetninger:* Hva kreves i forhold til
 - Forkunnskap, forberedelse?
 - Lærerfunksjoner, eventuelle roller?
 - Hva er lærerens toleranserammer i forhold til:
 - Rom? (stor, lite, åpent, trangt osv.)
 - Støy? (hvor mye støy? Hva slags støy?)
 - Styling? (hvor mye må læreren bestemme/fasilitere? Hvor mye kan elevene avgjøre?)

Metodevurdering

- Hvilke(n) metode(r) egner seg best i forhold til målet ut fra de forutsetninger lærer og klasse har?
- Hvilke konsekvenser har valg av metode for organisering av undervisningen?
(Grunnskolerådet, 1988 s. 88).

Startpunktet

- Hvordan etablere konteksten og grunnstemningen?
 - F. eks. lese et dikt om vennskap eller se på et bilde som introduksjon til romantikken
- Hvordan tiltrekke elevenes oppmerksomhet og konsentrasjon og samtidig signalisere hva som forventes av dem?
 - Hva i startpunktet kan fange elevenes oppmerksomhet? F.eks. noe de kjenner igjen fra tema eller f. eks. presentere elevene som eksperter på et tema
 - F.eks. si tydelig hva som skal skje, hva som forventes av elevene og eventuelle regler.
- Hvordan må klasserommet organiseres fysisk? Hvor skal læreren plassere seg i forhold til elevene? Hvordan skal elevene grupperes og plasseres?
- Hvordan skape troverdighet til forløpet? (åpningsreplikk, status, holdning, symbol, rekvisitter osv.)
- Hvilke avtaler må inngås før vi kan starte?
(Grunnskolerådet, 1988 s. 88).

Videreutvikling av forløpet

- Hvor tidlig kan det åpnes for initiativ for elevene?
- Jo tryggere klassen er på hverandre og metodene som brukes, jo lettere er det å la dem på medvirke i undervisningen
- Om en bruker rolle, hvor tidlig kan en gå ut av den? Når blir det riktig å gå inn i den igjen? Når blir det riktig å bruke en annen rolle?
- Tilpass bruken av rollen til situasjonen du er i og elevenes reaksjoner
- Hvilke sekvenser skal være med? Hva kan rekkefølgen bli?
- Hvilke mulige retninger kan forløpet utvikle seg i?
 - F. eks. Skal forløpet ha en tydelig slutt som du har bestemt fra før av eller kan elevene være med på å lage slutten?

seområder og gjerne temaer som griper rett inn i klassens dagligliv og situasjon.

- På ungdomstrinnene vil en viktig side av progresjonen ligge i dramatisering av litteratur og kanskje oppsetting av skuespill. Rollespill kan gjerne brukes i forbindelse med verdispørsmål, kontroversielle emner og emner til kritisk-analytisk tenkning. (Grunnskolerådet, 1988 s. 89).

Sosialt

Drama forutsetter samarbeid og samspill, noe som innebærer at også sosialt umodne elever får overkommelige utfordringer. På alle årstrinnene gjelder det å veksle mellom dramastrukturer som krever tilpassing/innordning, aktiv deltakelse/medskapning, åpenhet/følsomhet for andres utspill osv. Progresjonen ligger i økende ansvar for planlegging og gjennomføring av undervisningen (Grunnskolerådet, 1988 s. 89).

2.2 Alternativ 2

På neste side følger videre spørsmål og pedagogiske strategier for planlegging og strukturering av drama i undervisningen. Disse er inspirert av Bowell og Heap (2013), Neelands (1990) og Sæbø (1998; 2016).

Kapittelet er delt inn i kategoriene:

- Tema/læringsområde
- Kontekst
- Roller og rammer
- Virkemidler
- Strategier
- Skjemaer

Tema/læringsområde

HVA?

Spørsmål:

Hvilket tema eller læringsområde vil du at elevene skal lære om? Og hvilket aspekt av dette vil du fokusere på for deres læring?

Når du skal bestemme deg for tema eller læringsområde, kan du huske på at å lære gjennom drama kan være:

- Om drama som kunstform
- Personlig og sosial læring (inkludert språk, kulturell, moralsk og spirituell utvikling);
- Tverrfaglig;
 - At å lære om drama og gjennom drama er flettet i hverandre; og
 - At alt dette kan skje innenfor rammene for ditt valgte lærestoff/pensum.

Det kan være lurt å sjekke følgende punkter:

- Hvilke muligheter er det for drama/ rollespill i lærestoffet/pensumet du følger?
- Hvor mye fleksibilitet har du i valget av temaer?
- Er læringsområdet/temaet sterkt knyttet til områder innenfor menneskelig erfaring? Hvis ja, hva?
- Om temaet ikke er direkte knyttet/relaterbart til et område innenfor menneskelig erfaring, hvordan vil du knytte det til elevene og deres opplevelser/erfaringer?
- Er der muligheter for tverrfaglig læring: personlig, sosial, moralsk, kulturell og spirituell læring og læring om drama som kunstform?

(Bowell & Heap, 2013)

Strategier

HVORDAN? (Bowell & Heap, 2013)

Spørsmål:

Hvilke metoder og/eller pedagogiske strategier kan jeg bruke alene og/eller sammen med andre, og med hvilket formål?

Når strategier for prosessdramaet skal bestemmes, husk at:

- Improvisasjon ved hele klassen og med LIR er en sentral strategi i prosessdrama, men det finnes også flere;
- Forskjellige typer strategier har forskjellige formål i utviklingen av prosessdrama; og
- Det er viktig å velge en strategi som gjør prosessdramaet mer «meningsfullt».

Sjekk følgende punkter:

- Har du tilstrekkelig med strategier i repertoaret ditt? Lag en liste over de de er komfortabel med og ønsker å bruke.
- Har du tilstrekkelig med strategier til å kunne tilby flere alternative løsninger for å sikre framgang i spillet og for å kunne introdusere nye strategier til elevene?
- Er det noen strategier du overbraker? Husk at et av målene dine er å introdusere et mangfold av strategier til elevene dine.
- Vil elevene få muligheten til å foreslå ulike strategier for å sikre fremgang i prosessdramaet?
- Passer strategiene for målgruppen? Kan alle delta?
- Planlegger du hvordan prosessdramaet vil kunne utvikle seg og hvilke strategier som vil kunne brukes senere i forløpet?
- Har du valgt strategier som er passende for materialet som utforskes? Hjelper strategiene med å gjøre erfaringen bedre og dypere for elevene og oppmuntres de til å reflektere ytterligere gjennom drama?

Eksempler på strategier du kan bruke:

- Brainstorming
- Definere rommet
- Skrive eller tegne i rolle
- Rollemodellering i gruppe eller individuelt
- Stillbilde/frysbilde i gruppe eller individuelt
- Rolle på veggen
- «En dag i livet»
- Forumteater
- Lage kart/diagram fysisk eller skriftlig
- Hot seat/varmt sete
- Intervju med karakter
- Mime
- Historiefortelling
- Gruppearbeid
- Ritualer
- Band mime
- Lydeffekter
- Lydbilder
- Lærer-i-rolle
- Tanke-tapping
- Improvisasjon i grupper eller par
- Diskusjon i par og grupper
- Dramatisering

(Neelands, 1990)

Se kapittel 4.1 Pedagogiske strategier, for forklaring av de ulike strategiene.

DEL 3

3.0 Eksempler på forløp

3.1 Dramaforløpet *Oppdrag FNs bærekraftsmål*

TEMA:	Bærekraftig utvikling, FNs bærekraftsmål
MÅL:	Å bevisstgjøre hva bærekraftig utvikling er og betyr for samfunnet og verden vi lever i. Å utforske mulige løsninger/ tiltak på FNs bærekraftsmål.
MÅLGRUPPE:	5-7.trinn
FAGTILKNYTNING:	Norsk, samfunnsfag, naturfag, KRLE
TID:	3-4 timer (Forløpet kan enten deles inn flere deler/dager, eller brukes som et hel dags-prosjekt).

Læreplanmål:

Knyttet opp mot det tverrfaglige temaet «Bærekraftig utvikling» i norsk:

«I norsk handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene skal utvikle kunnskap om hvordan tekster framstiller natur, miljø og livsbetingelser, lokalt og globalt. Gjennom å møte fagets tekst-mangfold, lese kritisk og delta i dialog kan elevene utvikle evnen til å forstå og håndtere meningsmotsetninger og interessekonflikter som kan oppstå når samfunnet endres i en mer bærekraftig retning. Faget norsk bidrar til å bevisstgjøre elevene og ruste dem til å handle og påvirke samfunnet gjennom språket.» (Utdanningsdirektoratet, 2019 s.4)

Kompetansemål etter 7. trinn:

- lytte til og videreutvikle innspill fra andre og begrunne egne standpunkter i samtaler
- presentere faglige emner muntlig med og uten digitale ressurser
- beskrive, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål
- leke med språket og prøve ut ulike virkemidler og fremstillingsmåter i muntlige og skriftlige tekster (Utdanningsdirektoratet, 2019 s.7-8).

Knyttet opp mot det tverrfaglige temaet «Bærekraftig utvikling» i samfunnsfag:

«I samfunnsfag handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene forstår sammenhengen mellom dei sosiale, økonomiske og miljømessige forholda ved bærekraft. Kunnskap om sammenheng

mellom natur og samfunn, om korleis menneska påverkar klima og miljø, og om korleis levekår, leve- sett og demografi heng saman, bidreg til denne forståinga. I samfunnsfag skal elevane reflektere over og drøfte dilemma og spenningsforhold knytte til dei ulike dimensjonane ved berekraftig utvikling og sjå at handlingar på både individ- og samfunnsnivå har betydning.»

(Utdanningsdirektoratet, 2019 s. 4)

Kompetansemål etter 7. trinn:

- gjennomføre ei samfunnsfagleg undersøking og presentere resultatane ved hjelp av eigna digitale verk- tøyutforske og presentere ei global utfordring ved berekraftig utvikling og kva for konsekvensar ho kan ha, og utvikle forslag til korleis ein kan vere med på å motverke utfordringa og korleis samar- beid mellom land kan bidra
- reflektere over korleis møte mellom menneske har bidrege til å endre korleis menneske har tenkt og ulike samfunn har vore organiserte

(Utdanningsdirektoratet, 2019 s. 8-9)

Knyttet opp mot det tverrfaglige temaet «Bærekraftig utvikling» i naturfag:

«I naturfag handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene skal få kompetanse til å gjøre miljøbevisste valg og handlinger, og se disse i sammenheng med lokale og globale miljø- og kli- mautfordringer. Kunnskap om sammenhenger i naturen er nødvendig for å forstå hvordan vi mennesker er med på å påvirke den. Naturfaglig kompetanse kan bidra til at vi finner løsninger for å begrense kli- mautfordringene, bevare biologisk mangfold og forvalte jordas naturressurser på en bærekraftig måte.»

(Utdanningsdirektoratet, 2019 s. 4).

Kompetansemål etter 7. trinn:

- designe og lage et produkt basert på brukerbehov
- reflektere over hvordan teknologi kan løse utfordringer, skape muligheter og føre til nye dilemmaer

(Utdanningsdirektoratet, 2019 s. 8-9).

Knyttet opp mot det tverrfaglige temaet «Bærekraftig utvikling» i KRLE:

«I KRLE handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene skal utforske eksistensielle spørsmål og delta i etisk refleksjon over naturen og menneskets plass i den. Dette innebærer at elevene kan reflektere over hvordan menneske, miljø og samfunn påvirker hverandre, og over hvordan de kan ta ansvarlige valg.» (Utdanningsdirektoratet, 2019 s.4).

Kompetansemål etter 7. trinn:

- utforske og beskrive egne og andres perspektiver i etiske dilemmaer knyttet til hverdags- og sam- funnsutfordringer
- reflektere over eksistensielle spørsmål knyttet til menneskets levesett og levekår og klodens framtid

(Utdanningsdirektoratet, 2019 s. 6-7).

På neste side følger beskrivelse av dramaforløpet med kommentarer til de enkelte sekvenser.

Tema/ læringsområde	Kontekst	Elevenes roller	Ramme	Lærerens rolle	Rekvisitter	Strategier
HVA	HVOR OG NÅR	HVEM	HVORFOR	HVEM	HVORDAN	HVORDAN
Bærekraftig utvikling, FNs bærekraftsmål	Nåtid, i dag	Elever på (navnet på skolen)	Som må hjelpe FNs generalsekretær med å finne løsninger på FNs bærekraftsmål	Lærer, FNs generalsekretær	Prosjektor til film, fagtekst om bærekraftig utvikling, bilder av FNs bærekraftsmål, mimefortelling på ark eller ipad, ark med informasjon om oppdrag/ på ipad, ark/skrivebok og skrivesaker til gruppe-oppgave m.m, jakke, hatt og bart (noe som lett markerer FNs generalsekretær)	Filmer om bærekraftig utvikling/ FNs bærekraftsmål, fagtekst, samtale og spørsmål til klassen, vurderingsøvelse, mimefortelling, Lærer i rolle og elever i rolle, presentasjon, quiz, Tanke-skriving.

Forløpet:

Hva	Hvordan	Hvorfor
Mimefortelling: oppdrag	Læreren forteller en historie om en gruppe mennesker som får et viktig oppdrag, elevene mimer individuelt det læreren forteller. (Her kan lærer finne på egen fortelling eller bruke ferdigskrevet fortelling- se padlet): https://padlet.com/kathrine_malin/ressurshefte	Lytte, være i fiksjon, introduksjon til oppdrag. Knytte tema konkret til elevenes hverdag.
Lærer presenterer tema: FNs bærekraftsmål	Elevene og lærer i fiksjon. Elevene møter Fns generalsekretær som forteller om Fns bærekraftsmål + vise film. Link: Om bærekraftig utvikling: https://www.youtube.com/watch?time_continue=6&v=8WrMCdnSnqc To videoer om FNs bærekraftsmål og hva andre har gjort for bærekraftsmålene: https://www.unicef.no/barn-og-unge/fns-bærekraftsmål Ta imot spørsmål rundt filmene om det er noe elevene lurer på.	Gi innføring i tema, avklare viktige begreper
Fagtekst og spørsmål til klassen	Dele ut fagtekst hentet fra FNs sider: https://www.fn.no/Undervisning/5-7-trinn/Baerekraft-for-barneskole/Kick-off-Film-samtale-og-quiz-om-baerekraft Spørsmål: Hva er kjennetegnene på en bærekraftig verden? Hva kalles de tre delene bærekraftig utvikling består av? Hva kan elever og lærere gjøre for en bærekraftig utvikling?	Hente ut relevant informasjon fra tekst og video, relatere tema til seg selv. Gi et grunnlag for videre arbeid i fiksjon senere
Spørsmål til klassen	Hva tror du er de største utfordringene på jorda i dag?, elevene diskuterer to og to. Presenterer deretter tankene sine for hverandre.	Refleksjon rundt tema. Aktualisere

Lærerhefte

1.-4. klasse
5.-7.-klasse

Innholdsfortegnelse

Informasjon om Teater Joker og forestillingen	3
Lærerheftets innhold	3
1.-4. klasse	4
Fantasi	6
5.-7. klasse	7
Fantasi	9
Prestasjonspress.	11
Vedlegg	14

Bilder brukt i lærerheftet er tatt av Mads Nygård.

DEL 4

4.0 Pedagogiske strategier: leker, øvelser og konvensjoner

Jeg har i følgende kapittel forsøkt å lage en oversikt over pedagogiske strategier til bruk som enkeltstående aktiviteter i undervisning eller som del av dramaforløp. Videre finner leseren leker og øvelser som også kan brukes til samme formål. Disse fordelt under kategoriene bli kjent, konsentrasjon, stemme, kropp, sanser, assosiasjon og improvisasjon, samarbeid og avslapping. Jeg ønsker likevel å presisere at de aller fleste av øvelsene innehar flere fokusområder enn kun kategorien den står under.

4.1 Pedagogiske strategier

Lærer i rolle

Lærer i rolle handler om at læreren tar på seg en rolle og blir med inn i fiksjon med elevene. For flere eksempler og spørsmål til lærer i rolle og rammer, se under kapitlet roller og rammer i «2.0 Planlegging og strukturering av undervisning».

Her er noen pedagogiske strategier for oppbygning av rolle:

Hovedinnfallsvinkel (Sæbø, 1998, s. 59-63; Sæbø, 2016):

- Rollefiguren som forteller: Rollefiguren som forteller kommer for å fortelle noe om seg selv eller noe hun har opplevd.
- Figuren blir intervjuet: Lærer-i-rolle kommer først og fremst med formål om å stille seg til disposisjon for elevenes spørsmål og gi svar på det de vil vite om rollefiguren. Møtet kan ha preg av formelt intervju eller mer av en samtale mellom rollefiguren og elevene.
- Figuren har et problem: Rollefiguren kommer inn med et problem som hun trenger hjelp fra elevene til å løse.

Rollekategori:

- Lederen
I denne kategorien er det lærer-i-rolle som «vet best», og som et resultat av rollens status kontrollerer den dermed det som skal skje (Grunnskolerådet, 1988; Heggstad, 1998 s. 90-93). Eksempler på en slik rolle kan være rollen som konge eller dronning, kaptein eller borgermester.
- Motstanderen
Også innenfor denne kategorien har læreren autoriteten, mens elevene blir i opposisjon mot rollen. Elevenes felles interesser skal forsvares overfor motstanderen, og dette kan være motivasjon for

elevenes respons (Grunnskolerådet, 1988; Heggstad, 1998 s. 90-93). Også her kan en konge eller en dronning være et eksempel på en slik rolle, men denne gangen er rollen en urettferdig konge eller dronning. Andre eksempler kan være et troll, et spøkelse eller en ond heks.

- **Mellommannen**

Når læreren har rollen som mellommann, er hun ikke «den som vet», men hun tilbyr seg å finne ut av ting for elevene. Rollen har ikke åpenlys kontroll, men kan vise til en høyere autoritet som gir nærmere instruksjoner eller svar (Grunnskolerådet, 1988; Heggstad, 1998 s. 90-93). Her kan læreren for eksempel gå inn i rollen som kongens budbringer, assistent, vakt, møteleder eller en sekretær.

- **Den undertrykte/hjelpeløse**

I denne kategorien er lærer-i-rolle «i barnas hender» og hun trenger deres hjelp. Rollen er «den som ikke vet», og er avhengig av at elevene finner ut ting for henne. Måten læreren spør på, sammen med andre små signaler, kan likevel så noen strø som styrer elevenes måte å reagere på. Selv om rollen har lav status, har læreren likevel en slags kontroll over spillet (Grunnskolerådet, 1988; Heggstad, 1998 s. 90-93). Eksempler på rollen kan være en tigger, fange, en av kongens tjenere, en klovn som ingen ler av, et mobbeoffer, et spøkelse som ikke kan spøke, hekse som har glemt å hekse eller et fremmed vesen.

Rollens holdning:

- «Jeg er den som vet»- holdningen

Heathcote skriver at denne holdningen ofte brukes når rollefiguren styrer formidlingen og spillet. Den kan være utfordrende å bruke fordi den tar mye av elevenes initiativ bort fra spillet, men den kan være veldig nyttig i krisesituasjoner. Gjennom holdningen kan læreren ta kommandoen og styre spillet i ulike retninger (Sæbø, 1998).

- «Jeg har ingen anelse»- holdningen

Denne holdningen er en av Heathcotes favoritter fordi den legger ansvar over på elevene. Ved bruk av holdningen er det elevene som blir løftet fram som eksperter og de som har kunnskapen som trengs, noe som kan oppmuntre dem til å ta initiativ og delta i spillet. Samtidig stiller rollen krav til at elevene klarer å samarbeide og bli enige om spillets fremgang, slik at ikke bare en eller noen få dominerer over resten av klassen (Sæbø, 1998).

- «Den interesserte lytter»- holdningen

Gjennom å bruke denne holdningen medvirker læreren til å gjøre elevenes ideer og innspill interessante og viktige. Derfor vil holdningen passe godt når elevene er i en form for hjelpe- eller ekspertrolle. Den passer også for usikre elever som trenger å tro på seg selv og deres ideer og løsninger (Sæbø, 1998).

- «Djevelens advokat»- holdningen

Denne er en holdning som passer best med de aller største elevene, da rollefigurens hardhet og urettferdighet blir brukt til å engasjere elevene til å stå opp for det de mener. Holdningen burde med fordel brukes i en klasse som har god erfaring med drama fra før av (Sæbø, 1998).

Fokus: fiksjon, beholde klasselederrollen selv i spill, spisse situasjon m.m.

Rollemodellering

Rollemodellering handler om å forme seg selv eller andre til en rollefigur som uttrykker følelser og handlinger med både ansikt og kropp, gjerne knyttet til en gitt situasjon rollefiguren er i. Her finner en klare paralleller til stillbilder og det å lage et frysbylde av en rollefigur (Sæbø, 1998).

4.4 Øvelser og leker

Navn og uviktig ting

I ring. En person starter med å si navnet sitt og en uviktig ting om seg selv. Deretter skal den uviktige tingen stilles som et spørsmål. Eks. «Bernt, jeg spiste ikke frokost i morges, hvorfor spiste jeg ikke frokost i morges?» og slik fortsetter det rundt hele ringen slik at alle får presentert seg.

Fokus: lære navn, se hverandre, dele

Sende navn rundt i ring- to sirkler- om man feiler må man bytte ring

I ring, en eller flere ringer. En person i midten som er «zombie». En person starter med å si et navn, «zombien» går mot personen som eier navnet, og personen som eier navnet må skynde seg å si et annet navn slik at hun ikke blir tatt av «zombien». Om personen ikke rekker å si et nytt navn kan hun enten bytte plass med «zombien» eller eventuelt bytte over til den andre ringen i klasserommet. I tillegg kan det være en konkurranse mellom de to ringene i klassen om hvem som har flest elever i sin ring til slutt.

Fokus: lære navn, konsentrasjon, se hverandre

Fortelle om hverandre

Klassen deles i par. I parene skal først A fortelle om seg selv før B forteller om seg selv til A. F.eks. om helgen, en ferie, et arr på kroppen, første skoledag, favorittårstid osv. Etter dette skal A fortelle høyt om B og B skal fortelle høyt om A- til resten av klassen.

Fokus: Lytte, bli kjent, trygghet i gruppa, tillit, mot.

Hvem i rommet?

Elevene går rundt i rommet individuelt, men tar inn de andre i rommet. Lærer spør f.eks. «Hvem i rommet tror du har det mest ryddig hjemme?» eller «Hvem i rommet tror du er flink i fotball?» og lignende spørsmål. Elevene går til den de mener passer best til spørsmålet, og tar de på skulderen.

Fokus: bli kjent, se hverandre, ta valg, observere

Harry Hamburger

Alle sitter/står i sirkel. En begynner med å si navnet sitt og en matrett som starter på samme bokstav som navnet. Kan også bytte ut matrett med andre alternativer som frukt, dyr, osv. Videre kan en enten si navnet felles og så gå over til neste person, eller en kan gjøre det slik at neste person først skal si forrige person sitt navn og så sitt eget slik at det bygger på hverandre- da må sistemann si hele ringens navn og matrett før sitt eget.

Fokus: lære seg navn, hukommelse, konsentrasjon, se hverandre

4.4.2 Konsentrasjon

Strikkepinnen går

I en ring eller bak pultene. Elevene har hendene på bordet og tripper med fingrene. Når lederen sier «hogg» settes hendene på høykant og når lederen sier «strikkepinnen går» begynner man å trippe med fingrene igjen. Her gjelder det å følge med, for læreren kan lure med å gjøre det motsatte av det hun sier med hendene. Elevene skal alltid gjøre det læreren sier og ikke det hun gjør.

Fokus: konsentrasjon, lytting, kroppsbeherskelse.

En annen versjon av denne:

Busk og tre

Øvelsen begynner med at elevene står som trær. Når lederen sier «busk» setter elevene seg ned og later som de er busker og når lederen sier «tre» reiser de seg og later som de er trær. Også her kan lederen lure elevene med å gjøre det motsatte av det en sier. For å avansere ennå mer kan lederen si ord som ligner på de riktige ordene, eks. brus, tusk, sne, ble, bre osv.

Fokus: Konsentrasjon, oppvarming av kropp, lytting.

Speiløvelse (både samarbeid og konsentrasjon)

Elevene deles i to og to. Alle par sprer seg rundt i rommet og står ansikt til ansikt. En av elevene leder og den andre speiler lederens bevegelser slik som et speilbilde hadde sett ut om du skulle gjort dette foran et speil. Hen kan en gjerne sette på rolig musikk til. En variant av denne:

Klassen står på rekker der den fremste i rekka bestemmer bevegelser og de andre hermer etter bevegelsene bakover i rekka.

Fokus: Samarbeid, blikkontakt, konsentrasjon, kropps kontroll.

Hi-ha-ho

Elevene i en ring på gulvet. Den som starter sender en impuls ved å peke på en annen i ringen og si «hi», den som mottar peker med hendene opp og sier «ha» og de to på sidene av mottakeren peker mot mottakeren med begge hendene og sier «ho». Her gjelder det å være tydelig med blikkontakt, stemme og hvem en peker på. Etterhvert økes tempo.

Fokus: Oppvarming av kropp, sende og motta en impuls, konsentrasjon, blikkontakt

Zip-zap-boing

Elevene i en ring. Sender zip rundt i ringen i rekkefølge, om man sier zap kan man sende på tvers av ringen og om den som mottar sier boing- går zipen tilbake og motsatt vei i ringen.

Fokus: Få opp energien i en gruppe ved hjelp av refleks trening, konsentrasjon, se hverandre, sende og motta en impuls, tydelighet.

Gå-stopp-ligg-hopp

Elevene går rundt i rommet. Når leder sier gå skal alle stoppe, og motsatt: når leder sier stopp skal alle gå.

Bibliografi

- Bowell, P., & Heap, B. S. (2013). *Planning Process Drama* (Vol. 2). New York: Routledge.
- Dahlsveen, M. H. (2008). *Innføring i muntlig fortellerkunst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, A. (2017). Teater i kulturskolen- en arena for demokratiutdanning? I A. B. Sæbø, S. A. Eriksson, & T.-H. Allern, *Drama, teater og demokrati- Antologi 1- I barnehage, skole, museum og høyere utdanning* (ss. 271-285). Bergen: Fagbokforlaget.
- Grunnskolerådet. (1988). *Drama : veiledning til Mønsterplan for grunnskolen 1987*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet* (Meld. st. 28 (2015-2016)). Hentet September 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/?ch=1>
- Neelands, J. (1990). *Structuring Drama Work: A Handbook of Available Forms in Theatre and Drama*. (T. Goode, Red.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Sinnes, A. T. (2015). *Utdanning for bærekraftig utvikling; hva, hvorfor og hvordan?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Stray, J. H. (2012). *Demokratipedagogikk*. I K. L. Berge, & J. H. Stray, *Demokratisk medborgerskap i skolen* (ss. 17-33). Bergen: Fagbokforlaget.
- Sæbø, A. B. (1998). *Drama - et kunstfag : den kunstfaglige dramaprosessen i undervisning, læring og erkjennelse*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Sæbø, A. B. (2016). *Drama som læringsform*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tilkin, G., Paulus, M., Dahlsveen, H., & Jacobsen, H. (2013). *Sheherazade: 1001 stories for adult learning*. Bilzen: Lies Kerkhofs.
- Utdanningsdirektoratet. (2019). *Læreplan i KRLE (RLE01-03) Gjelder fra 01.08.2020*. Hentet Januar 2020 fra Utdanningsdirektoratet- læreplan i KRLE: <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/RLE01-03.pdf>
- Utdanningsdirektoratet. (2019). *Læreplan i musikk (MUS01-02) Gjelder fra 01.08.2020*. Hentet Februar 2020 fra Utdanningsdirektoratet- læreplan i musikk: <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/MUS01-02.pdf>
- Utdanningsdirektoratet. (2019). *Læreplan i naturfag*. Hentet 2020 Februar fra Utdanningsdirektoratet- læreplan i naturfag (NAT01-04) Gjelder fra 01.08.2020: <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/NAT01-04.pdf>
- Utdanningsdirektoratet. (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Gjelder fra 01.08.2020. Hentet Desember 2019 fra Utdanningsdirektoratet- læreplan i norsk: <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/NOR01-06.pdf>
- Utdanningsdirektoratet. (2019). *Læreplan i samfunnsfag (SAF01-04) Gjelder fra 01.08.20*. Hentet Januar 2020 fra Utdanningsdirektoratet- læreplan i samfunnsfag: <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/SAF01-04.pdf>

NB! MERK:

Dette er et leseutdrag av ressursheftet.

For mer informasjon om heftet, spørsmål og/eller fullstendig versjon av heftet, send en mail til Malin Kathrine Vik; kathrine_malin@hotmail.com

Drama som læringsform i grunnskolen

2020

Malin Kathrine Vik

NB! MERK:

Dette er et leseutdrag av ressursheftet.

For mer informasjon om heftet, spørsmål og/eller fullstendig versjon av heftet, send en mail til Malin Kathrine Vik; kathrine_malin@hotmail.com